

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Α΄ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

06/10/2019

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Υπάρχει ιδανικός ομιλητής της γλώσσας;

Δεν υπάρχει στη γλώσσα «ιδανικός ομιλητής».

Κατ' αρχάς, τι θα σήμαινε και ποιος θα χαρακτηριζόταν «ιδανικός ομιλητής»; Θα ήταν, νομίζω, αυτονόητα αυτός που κατέχει πλήρως τη μητρική του γλώσσα σε όλα τα επίπεδα και που τη χρησιμοποιεί άψογα στον προφορικό και τον γραπτό του λόγο. Τι σημαίνει όμως αυτό στην πράξη; Ότι γνωρίζει άριστα όλο τον λεξιλογικό θησαυρό μιας γλώσσας, όλο τον γραμματικό μηχανισμό και όλες τις δυνατές συντακτικές λειτουργίες της γλώσσας. Ακόμη, ότι γνωρίζει την ιστορική γραφή (ορθογραφία) όλων των λέξεων και τύπων και, το κυριότερο, ότι γνωρίζει όλο το φάσμα εφαρμογής των χρήσεων λέξεων, τύπων και συντακτικών δομών στα διάφορα επίπεδα της πραγματικής επικοινωνίας. Αν, λοιπόν, σκεφθούμε τον όγκο, τις διαστάσεις και την πολυπλοκότητα αυτής της γνώσης, μπορούμε να καταλάβουμε γιατί είναι ανέφικτο να υπάρξει «ιδανικός ομιλητής», δηλαδή ένα ιδανικό πρότυπο γνώσης και χρήσης μιας συγκεκριμένης γλώσσας.

Αυτό που υπάρχει είναι ο «προσεκτικός ομιλητής», δηλαδή ο ευαίσθητος χρήστης, που πασχίζει ακατάπαυστα να αρθρώνει ποιοτικό λόγο. Είναι αυτός που καλλιεργεί και εμπλουτίζει συνεχώς τη γνώση του στη γλώσσα με διαβάσματα και ακούσματα, με συνεχή άσκηση στην παραγωγή και κατανόηση κειμένων (προφορικών και γραπτών), με εντατική προσπάθεια για κατάλληλες επιλογές σε όλα τα επίπεδα, με ανεπτυγμένο γλωσσικό αίσθημα και διά βίου μαθητεία στη γλώσσα. Είναι αυτός που πιστεύει στη γλώσσα του ως αξία, δηλαδή ως φυσικό συμπλήρωμα της σκέψης του, ως πολιτιστική κληρονομιά του και, τελικά, ως ταυτότητα. Είναι ο ομιλητής που έχει συναίσθηση ότι στην αναμέτρησή του με τη γλώσσα είναι εκ των προτέρων «ηττημένος», επιμένει όμως να αγωνίζεται για μια «αξιοπρεπή ήττα», στην οποία ο λόγος του δε θα έχει, κατά το δυνατόν, προδώσει τη σκέψη του, αξιοποιώντας τις δυνατότητες που του παρέχει η γλώσσα του. Χρειάζεται ταπεινοσύνη και αίσθηση ορίων για να έχει ο ομιλητής επίγνωση των πεπερασμένων δυνάμεών του σε σχέση με τον κολοσσό κάθε φυσικής γλώσσας, ιδίως μιας πολιτιστικά καλλιεργημένης γλώσσας που συμβαίνει να είναι η Ελληνική.

Ωστόσο, αυτή η αδυναμία είναι συγχρόνως και μια διανοητική πρόκληση για κάθε ομιλητή να κατακτήσει τη γλώσσα του σε τέτοια έκταση και τόσο βάθος, ώστε να εξασφαλίσει τη

μεγαλύτερη δυνατή ποιότητα στον λόγο του. Ο Βιτγκενστάιν δε μας έχει διδάξει μόνο ότι τα όρια του κόσμου μας είναι τα όρια της γλώσσας μας, αλλά μας έχει **εμψυχώσει** ότι μπορούμε να εκφράσουμε καθαρά με τη γλώσσα μας ό,τι συλλαμβάνουμε καθαρά με τον νου μας. Η καθαρότητα της σκέψης μας, δηλαδή, εξασφαλίζει και την ποιότητα του λόγου μας. Άλλη πρόκληση αυτή, άλλος παράλληλος αγώνας. Αυτός όμως ο διπλός αγώνας δικαιώνει την ύπαρξή μας και, στην πράξη, χαράσσει τα όρια της ελευθερίας μας που είναι συνυφασμένα με τη σκέψη και τη γλώσσα μας. Αυτός ο αγώνας και αυτή η αγωνία εκφράζονται με αφοπλιστική απλότητα και ευθυβολία στα λόγια του μεγάλου στοχαστή – ποιητή, του Διονυσίου Σολωμού, «μήγαρις (= μήπως τάχα) πως έχω άλλο τι στον νου μου πάρεξ (= εκτός από) ελευθερία και γλώσσα».

Γεώργιος Μπαμπινιώτης, εφ. Το Βήμα, 01-03-2014 (διασκευή)

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A1. Για ποιον λόγο, σύμφωνα με το κείμενο, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει «ιδανικός ομιλητής» της γλώσσας; (40-50 λέξεις)

(Μονάδες 10)

A2. Ποια τα γνωρίσματα του «προσεκτικού ομιλητή», σύμφωνα με το κείμενο; (60-80 λέξεις)

(Μονάδες 15)

B1. Να βρείτε τη δομή και τον τρόπο ανάπτυξης της πρώτης παραγράφου του κειμένου. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

(Μονάδες 10)

B2. Ποια νοηματική σχέση δηλώνουν οι υπογραμμισμένες διαρθρωτικές λέξεις του κειμένου: Κατ' αρχάς (1η παράγραφος), όμως (1η παράγραφος), Ακόμη (1η παράγραφος), λοιπόν (1η παράγραφος), Ωστόσο (3η παράγραφος).

(Μονάδες 05)

B3. Να βρείτε ένα συνώνυμο για καθεμία από τις λέξεις του κειμένου με έντονη γραφή που ακολουθούν: *άψογα, ανέφικτο, ακατάπαυστα, εντατική, εμψυχώσει.*

(Μονάδες 05)

B4. Να βρείτε ένα αντώνυμο για καθεμία από τις υπογραμμισμένες και σε πλάγια γραφή λέξεις του κειμένου που ακλουθούν: πολυπλοκότητα, εναίσθητος, πασχίζει, ανεπτυγμένο, επίγνωση.

(Μονάδες 05)

Γ. Στο πλαίσιο του αφιερώματος που διοργανώνει η σχολική σας εφημερίδα για τη γλωσσική κρίση που παρατηρείται στην εποχή μας δημοσιεύετε ένα άρθρο (περίπου 350 – 400 λέξεων) στο οποίο καταγράφετε και αξιολογείτε τους παράγοντες που προβάλλονται ως γενεσιουργοί του φαινομένου αυτού και προτείνετε τρόπους αποτελεσματικής αντιμετώπισης των αρνητικών αποτελεσμάτων του μέσω της παιδείας.

(Μονάδες 50)

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ!!!

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΒΑΦΕΙΑΔΟΥ ΕΛΣΑ